

k. III.
6602

FOLKLOR

BASARABEAN

adunat din județele :

SOROCA, BĂLȚI, ORHEI

de

Tatiana Gălușcă,

profesoară de l. Română,

împreună cu elevele

Liceului Domnița Ileana

BĂLȚI

VOL. II

22552

~~13942~~

Editura „**CUGET MOLDOVENESC**”

1938

Cuvânt înainte.

Cutrerând Basarabia cu aspectele ei blânde, apele argintii șerpuid pe câmpii întinse, pe pajiștea mcale a plaiurilor, lanurile de grâu legănate în valuri molatice, turme de oi presărate pe sprâncenele colinelor, rămâi mulțumit că în ciuda nenumăratelor împrejurări vitrege, s'a păstrat neatins elementul etnic cu așera viață tradiționalistă a vechei Moldove a lui Ștefan cel Mare.

Folklorul nostru basarabean are unele particularități, dar și unele note comune cu toate provinciile, datorit spiritului poetic al țaranului, care e acelaș pretutinderi. Unitatea aceasta s'a născut din comunitatea sentimentului ce stă la baza creațiilor noastre populare. Viața în mijlocul naturii — o adevărată interpătrundere între om și fire, i-a vărsat în suflet dragostea de Dumnezeu și de pământ, și l-a făcut să dea dorului un caracter visător și dinamic, i-birii un accent mai duios și mai serab, morții un zâmbet de seninătate specifică și dispreț chiar, o atitudine de liniște, căci știe că simte cu pământul o tainică și organică legătură. Circulația aceluiași motive folklorice în Basarabia, Ardeal, Dobrogea, la Aromâni sau la Români din Serbia ne atestă coeziunea sufletească. Descori în fața aceluiași teme de folklor din Basarabia și Dobrogea, te face să te întrebi: Unde s'au născut întâi? Cine le-a adus? Felul nostru de viață: păstoria, plugăria, neschimbat, din timpuri îndepărtate ne explică fenomenele de limbă comune și mărturiile de unitate folkloristică și ele ne duc până la unitatea străveche a neamului.

Influența rusească, în subdialectul basarabean e de natură lexicală și deci efemeră, ea nu i-a atins profun-

dul ei care e moldovenesc, cu interesante elemente arhaice.

Păstoria a accentuat nu numai unitatea sufletească, dar și unitatea limbii. Prin păstorit s'a urmat continuitatea firească între Nordul și sudul Dunării.

Până în 1906, mișcările de transhumanță se făceau liber dintr'o parte și alta a Carpaților.

Până la 1630 păstorii nu erau supuși la nici o dare către stat. Pacea dela Adrianopole 1829, deschizând porturile, a adus o intensificare a agriculturii. În Basarabia ca și în alte părți cele mai vechi cântece poporane sunt din viața păstoriască: Ciobanul care și-a pierdut turma, Testamentul ciobanului etc.

Suntem un popor romanic, dar folklorul nostru are o notă sud-est europeană; aceasta e una din trăsăturile originale ale neamului nostru și de aici vin în mare parte și problemele speciale ale folklorului nostru. Cântecul nostru poporan analizat și selecționat la infinit prin lunga călătorie în timp și largă răspândire în spațiu, e frumos și profund.

Un secol în Basarabia noastră, când limba moldovenească era alungată din școală și biserică, cântecul a fost singura rugă și unica posibilitate de manifestare a sufletului etnic. Tradiția s'a păstrat peste oameni și peste timpuri; deacea când și azi în fața vreunei inovații atât de necesare, ochii Basarabeanului se aprind și îți răspunde fără a cugeta importanța inovației: „E din bătrâni"! Ne dăm seama ce mare forță etnică a fost pentru el tradiția. Satele noastre moldovenești și în special cele răzășăști legate de pământul așezărilor sale, cu lumea lor, păstrată din bătrâni, cu forța ce le-o da pământul și cu mândria ce le-dă răzășia, au rămas intacte în solidaritatea cu pământul pe care s'au simțit stăpâni. Sufletul răzeșilor și a tuturor Moldovenilor din Basarabia n'a fost realmente niciodată supus Rușilor, deoarece viața lor s'a putut încheie în spiritul lor propriu ca melcul în căsuța lui. Melancoliile troitelor și pe toate răscrucile de drumuri sunt brațele de rugă ce mereu le-a înălțat cu neliniști și seninătăți lă-

untrice. Vârtejurile de dor, înstreinarea, îngândurarea și răzvrătirea chiar cu toată firea lui blăjîină și iertătoare a pecetluit-o în doină. Istoria națională a închis-o în figura lui Ștefan cel Mare, atât de sfințit de mândria răzăsească.

Bătrânii spun că înainte nu era praznic, nuntă să nu se pomenească numele apărătorului Ștefan cel Mare. Portretul îl vedem în orații de nuntă, în colinde ex.: în colinda „Din poiana Grecilor” (culeasă de mine, din Izvoară Jud. Soroca dela Chirică Bulat 64 ani, neștiutor de carte).

Voinicul de Ștefan Vodă

Cu umerile

Țâni tunurile,

Și în dreapta

Țâni cartea

Din gură o citește,

Din ochi albaștri o prăvește

Din sprâncene'o hotărăște

Lerelei Doamne !

În orații de nuntă : vestit ca Ștefan cel Mare. Și azi bătrânii noștri își zic „căptani” (căpitani) „chiar eu mă trag dela Ștefan cel mare, măi”, spune un răzăș din Cotiugenii-Mari— Soroca.

Ori să înceapă poveștile moș Chirică Bulat din Izvoară, ori moșu Ion din Stoicani, despre cele auzite dela bunicul bunicului lui despre Turcii cu măciucele, Cazacii cei răi ! Ștefan cel mare a fost cântat în povestiri lungi, de care ei nu-și aduc aminte. Folklorul nostru basarabean a fost relativ recent cules și este un mare păcat al vechilor generații, căci ar fi fost prima piatră de temelie a unei culturi moldovenești, în timpul stăpânirii rusești. Ar fi fost un izvor de reînprospătare a forțelor morale ale neamului nostru aci, așa cum a fost o armă de apărare în fața dușmanilor.

Provinciile noastre care au aparținut streinilor, au păstrat prin acelaș cântec popular, peste diferențieri locale, marea unitate națională.

Colecții de folklor basarabean au dat Madan și Arbore înainte de războiu și două colecții Buzdugan după războiu. Mai recent Ștefănuță. S'au ocupat Niculescu Verone, Tudor Pamfile. O importanță mare o are Cuvânt moldovenesc.

Interes pentru folklorul basarabean a existat mai înainte. — În Rusia e din 1804. — Sub influența lui Lukovshi, Stamati poetul basarabean, începe să se ocupe de producțiile poporane. Alexandru Hașdău dă un articol în (Vestnic Evropă). Poetul rus Pușchin a scris două legende istorice cu subiecte moldovenesti; a povestit viața unui haiduc și poema „Țigani” care oglindesc momente din folklorul nostru. Pușchin a stat în satele Buda și Cobăești de sub pădurea Cobăeștilor. Tadeu Hașdeu a însemnat unele legende din Basarabia: Dragomir, Trăian și Dochia.

Suntem în plină epocă tradiționalistă, căci prin forța tradiției, vrem să creem și avem menirea să îndeplinim unirea spirituală a Patriei noastre, așa cum glăsuște ea în poezia noastră poporană. În bisericuțele de lemn, în cetățile lui Ștefan, în troițe, în doine e visul părinților noștri neîndeplinit încă și jertfele lor sunt flacăra magică ce ne face să dezgropăm comorara de creație și s'o închinăm Basarabiei după 20 ani de unire și forța ei ne asigură îndeplinirea idealului. E o moștenire cu rădăcini sufletești în pământul țării. Iar mormintele bătrâne îi dau un prestigiul sacru. A crescut ca grâul, stejarii, și prin ea ne simțim stăpâni așa cum s'au simțit strămoșii noștri.

Razeșii au rămas așa cum i-au lăsat vremurile cu sufletul mândru și tradiționalist. Li priveau pe Rușii cu dispreț. Era o rușine ca un răzăș să se îndrăgostească de o ruscă, ori Doamne ferește să se însoare. Colinda văile până la alte sate răzăști și aducea o fată „din sămânță de oameni” căci „vița de vie tot învie și cea de boz îi tot răgoz”.

„Cântișili bătrânești is di vitejăi și di jăli, spune moșu Chirică Bulat din Izvoară. Iaca băeții și fetili meli nu vor să li cânti, zăc că's sluti, da cântă cânti și di aiestea nouă, ia niști furtușaguri. Iată care e

motivul cel mai mare, care ne-a făcut să colindăm satele și să-i dăm generației noastre cel mai mare dar' cules de'a bătrâni, cu gură de moarte, — cei tineri neștindu-le, sunt amenințate să dispară, — și e un mare document, pe lângă marile valori estetice, pe cari le cuprind.

Ca punct de studiu, am avut satele răzăsăști, ce sunt o mândrie a Basarabiei noastre și dela aceste sate va începe regenerarea Basarabiei.

Basarabia a avut un trecut sbuciumat. A suferit din cauza năvălirilor prădălnice ale Turcilor, Tătarilor, Polonilor și Cazacilor.

Partea de mijloc ținea f. mult de cealaltă Moldovă. Cetățile sunt mărturii vii ale trecutului românesc din Basarabia. Fiecare piatră din ele răscolește în inimă admirația pentru viteja strămoșilor noștri, meniți să stea mereu de veghe. Partea mijlocie a Basarabiei a fost o citadelă de rezistență națională.

Iată ce spunea Cantemir despre aceasta în Descrierea Moldovei pg. 30 „Locuiau în aceste părți cei mai strașnici ostași din toată Moldova.”

Populația din regiunea aceasta se distinge prin însușiri militare și spiritul dârz. Ștefan cel Mare îi răsplătea dându-le pământuri. În regiunea dintre Prut și Cahul, Ion-Vodă înființează „o căpetenie a codrului”

Mărturii despre vitregia vremurilor le găsim în documente și mai cu seamă în legendele satelor care circulă și astăzi prin bătrâni.

În fiecare sat, (mai ales răzășesc) găsim documente, (vom vorbi despre asta într'o lucrare specială.) căci răzășii ca descendenți din boeri moldoveni și-au format „spița neamului” actul de răzășie îl păstrează ca și pământul. Ele ne relatează legăturile cu frații de peste Prut, ori fapte istorice. F. bune pentru informație sunt scriptele bisericești. Bisericile cele mai vechi sunt după 1450. Nu s'au păstrat din ele decât câte o piatră, ca ex. Rughii-Soroca.

În Vadrașcu (Soroca) Simion Cioarici are un document de răzășie, scris pe piele de vițel cu care se

laudă f. mult că să traji dela „Ștefan cel Mare” asemenea documente se mai găsesc. Stoicani Cotiugeni-Mari, Cuhurești (Soroca) În Izvoare (Soroca) sunt documente de răzășie din Căpotești-Fălciu, la fel în Antoneni. Jud. Soroca. În Olișcani-Orheiul la Ion Gherghilaș și Șerban. În Moșeni-Bălți-Calistru, În biserica satului Stălinești-Hotin, acte istorice. Legenda satului Stălinești-Hotin, vorbește de Ștefan cel Mare.

„Satu să chema înainte, di mult, Călinești, era așăzat pi un deal. După o bătălie a lui Ștefan, satu o fost ars și gospodarii cari o mai rămas s'o mutat oleacă mai diparti“

(Părintele Ion din Stălinești)

O legendă asemănătoare e în satul Olișcani-Orheiul.

„Când o vinit sălbații o dărmat tăt satu. Mai rămasăsă o samă di răzăși. Oleacă mai diparti s'o făcut satu ista nou. Locu l-o ales un părintăl Roman (Roman-**nume** dat fraților de peste Prut) venit di dincolo să li arăti locu

(Povestită de mătușa Domnica Cojocariu 78 ani. Ea o știe dela bărbatul ei și el dela străbuni).

Intr'adevăr în ultimii ani, țărani arând au dat peste petre, din cari au făcut cruci lăsându-le cu sfințenie pe locul acela „Is urmili străbuneilor noștri” (Șerban răzăș din Obișcani)

O altă legendă explică nașterea soborului vechi din Bălți.

„Alexandru șel Bun, o avut o soția catolică, venită di diparti. După și s'o dispărțat di Alexandru șel bun, e n'o vrut să să mai întoarcă înapoi; da o vinit la moșăia pe cari i-o dat-o el în țanutul undi-i az Bălțu, E ș'o rădicat o bisericuță catolică, undi să ruga. După suti di ani, pin 1780, boeriu Panaiti, în locu așela o rădicat o biserică, după chipu șelor catoliși spri pomeniri, di așeia sămână soboru vechi cu o biserică catolică.

(E. Cately 62 ani Zgărdești Bălți:)

Grija pentru frații de dincolo se vede în următorul cântec.

Buna zăua Nistrul
Nistrul, bătrânul.
Am venit să ti mai văd
Să ti văd și să ti -ntreb
Ci mai veste ni aduci
Pi a tale ape dulci
Dela frații cei din sus
Și acei dela apus ?
Ci mai ști di viața lor
Sub domnia Nemților ?
Să-mi mai spui și ci s'audi
Di a meli scumpi rudi
Spuni frati ci tot taci ?
Oari nu cumva ti faci
Câ n'auz, Măria Ta
Rugăminteaa caldâ a me ?
Ah, Nistru parcâ-i mut
Ca un ghiet moșneag tăcut
Ci-o văzut în țări străine
Ar spuni, i-e rușine.

(Cu'es de Oprea cl. VI-a
Gorea Oprea 61 ani
Șestacl-Soroca

Forța tradiției e f. puternică.

Faptele de azi: ex. războiul spaniol, ei il explică tot prin cuvântul bătrânilor, „Iacă s'o 'mplinit cuvântu străbuneilor, câ ari să vii o vrumi când a vini dinspri apus o pasări cu clanțu di șier, ș'au si înșeapâ bătăliile pentru creștinătăți. Și pân la urmă ari să izbândească creștinălatea piști tăt pământu”.

(bunicu meu, 80 ani Pohornea-Soroca)

„Să spui când ți-i duși în alti părți, câ la noi tăt o rămas moldoveni cu limba și cu credința noastră diia stăbunei. Câ nu ni-o vândut nimi. Câ di piști Prut ni vine cărț cu cântiși, li adușe muzăcantâ și boerii. La noi li adușe Lemîș muzăcantu.

„Si Ruși ni spune dvoreni, adica răzăși”

(Moșu Niculai Onilă Izvoară-Soroca)

Ruși ni spune „moldovan cap. di bou“ Mult sâ supăra. Di asta nu-i di supărări, capu di bour era peșetea vechi a Moldovii“!

(Bunicu Cociorvă-Bacsani-Soroca)

„Pământu sireacu ti hrănești. El îi temelia. Ii ghini, el ne-o țanut!

(Gheorgiță Răileanu— Izvoară)

Tighina cade f. devreme sub dominațiunea Turcilor în schimb Orheiul și Soroca se păstrează de către Moldoveni.

Cu toate că multe popoare au trecut prin Basarabia și unele din ele s'au așezat în ea, (Tatarii) stăpânirea moldovenească imprimă stilul național și nu este de mirare că însuși begul de Bender dorind a liniști pe starostele polonez de Rașcov de cealaltă parte a Nistrului, îi scrie în 1580 în limba românească (N. Iorga—Studii și documente) și din alte multe documente se vede preponderanța etnică a Moldovenilor.

Basarabia era f. religioasă. Dovadă sunt bisericile destul de multe și mănăstirile care există și azi sunt din timpul lui Alex. cel Bun (Vărzărești) și Ștefan cel Mare (Mare a Căpriana), Sf. Neculai-Bălți, Stălinești-Hotin Kobalna, Dobruja, Chișcăreni Bălți sunt dintre cele mai vechi.

Toate bisericile de lemn. legendele i le atribuie lui Ștefan cel mare.

Ocrotitorul statului moldovenesc era sf. Ioan cel Nou. Steagurile vechi din timpul lui Ștefan cel Mare poartă imagina Sfântului Gheorghe.

Conform scriptelor oficiale, jud. Soroca până la anul 1887 împreună cu județele vecine: Bălți, Iași, Orhei, Chișinău, și Hotin, purtau numele de „Moldova de peste Prut“.

Toată regiunea județului Soroca, Bălți o parte din Orhei și Hotin, aparține de administrația Iașului.

Ceace spun toate legendele din jud. Soroca rezultă că populația acestui ținut era izolată de restul Țării și

că în această depărtare timp îndelungat a fost urmărită mai mult de Turci și de aceia Români se ascundeau din loc în loc, prin codri cu carul cu 2 proțape, cu meiu și râșnița în trăsură, ducând o viața de chin, foame și sărăcie.

Bătrânii spun că Sorocenii se cunoșteau după căruța, după vorba, fiind complet izolați de oraș.

Jud. Soroca și Orheiul au avut un trecut mai sbuciumat, în vadul Bojorăuca-Soroca era drumul principal de trecere a mai multor popoare dela Nord spre Miază-noapte.

Din cele mai vechi timpuri stăpânitorii Sorociei erau vitejii Daci. Ei au numit locul orașului Soroca „Seghidava”, iar mai târziu „Krakidava”. A fost partea cea mai de răsărit a Romanilor, așezată în calea năvălitorilor din Asia. Ștefan cel Mare 1475, distruge pe Turci la Rahova și construiește cetatea Soroca pentru a-i servi de apărare împotriva Tatarilor. Multe lupte au sărăcit populația.

Bătrânii spun că se ducea prin codri — Legenda originii satului Șăstaci ne spune că Români stând în pădure, nu mai aveau ce să mănânce. Când cei tineri au vrut să iasă să caute de mâncare, unul dintre bătrâni i-a spus: Om sta aici până nu s'or depărta jăfuitorii dușmani, săzi, fătul meu și taci;” Șăstaci.

(auzită dela Gherasim Cuscan 102 ani Șăstaci)

Așa se explică numele de Soroca, care se transformă mai târziu în Soroca.

Din documentele lui Hurmuzachi se vede că deși Basarabia, suferea mult depe urma năvălirilor Tatarilor și Cazacilor, totuși populația ei rămânea destul de înstărită în comparație cu alte localități ale Moldovei Ținutul Orheiul, Hotin, Chigeciul și Soroca dădeau visteriei multe oi.

Dela întemeierea Moldovei, domnitorul moldovean Roman, a ajuns să stăpânească „Dela Muntele cel Mare până la Marea cea Mare”. În timpul lui

Alexandru cel Bun orașul Soroca e legat cu o cale directă de Hotin, Orhei și Tighina.

În timpul lui Ștefan cel Mare, începe o epocă nouă. Grijă lui a fost întărirea hotarului Nistrului, amenințat mereu de Cazaci, Tatari și Poloni.

Județele Soroca și Orhei au fost expuse jafului și incursiunilor dușmane, mai mult decât alte județe Arcașii din cetăți aveau datoria să dea alarma când observau novălituri. Atunci se aprindeau movilele ce se văd și astăzi. Uneori era minciună. (așa se explică proverbul: a trași sfară în țară, căci fumul seamănă cu sfară) Ștefan cel Mare a așezat la graniță cete de viteji și voinici „slujitori de pe margine”, cărora le dădea pământ și ei trebuiau să oprească pe dușmani, chiar cu jertfa lor. O luptă se dă la Lipnic 1469. Urmașii acestor apărători de pe margine sunt actualii răzăși și mazăli. De câte ori Rușii au vrut să desființeze răzășia, ei s'au opus.

(Documente Izvoară jud. Soroca--Gălușcă)

După moartea lui Ion Vodă cel Cumplit, trecu pe aici Ion Potcoavă cu ceata sa de războinici—În 1592 sub domnia lui Aron-Vodă, Sorocenii, Orheienii, și Bălțenii încearcă fără a izbuti însă, să ridice ca domn pe Ionașcu. Lupta se dădu pe Răut, Ionașcu e prins.

În 1620, Moldovenii cu Polonii, conduși de Zolkiewski luptă contra Turcilor nu departe de Otachi. Locul morții lui e un obelisc.

În 1812, Basarabia cade sub Ruși. În 1828, reglamentul lui Voronțov, interzice folosirea limbii române în biserică și școală.

După scriptele boerilor se vede că primul boer care stăpânea o treime din jud. Soroca era Dumitru Sturza. Sturza le vinde lui Rosetti Roznovan și logofătului Cerchez—În 1803 Cerchez a fost numit ispravnicul Hotinului și păzcalabul Iașului, până la răpire. De Iași depindeau toate aceste județe.

În 1752 boerul Ruset, înființează schitul Soroca,

inchis la 1830. El aparținea Episcopiei Hușului. Azi a rămas o p eșteră.

Din dările de seamă ale bisericilor se vede că în satele țărănești erau țărani liberi, dar fără pământ. Ei lucrau pământul boeresc în obștie și făceau boeresc 2 zile pe săptămână. Din scriptele boerilor se vede că pământul aparținea răzășilor, proprietarilor mici, mănăstirilor, societăților particulare. Satele răzășești nu lucrau boerului. Satele țărănești au primit nadel (lot) 1877. Aci au venit Ruși (Hotin), Țigari. Satele răzășești au rămas de sine stătătoare. Aci au venit și răzășii de peste Prut ex. Perju, Răduleni; Gălușcă Izvoare.

Tot aci s'a păstrat costumul național: pantaloni largi și leancă, în codru se purtau mintene. Femeile coftă cusută cu roșu și negru și fustă țesută.

Ocupația era păstoritul, creșterea v'țelor, viticultura (viță basarabeancă) apicultură. Industria, morăritul, din cele mai vechi timpuri lucratul în lemn, p'eile tăbăcite, țesutu și bătu sumanilor atât de mult apreciat de Genovezi. Negoțul, industria, în mâinile evreilor. Evreii încep să vie mai mulți în timpul lui Alex. cel Bun. Arendașii erau Greci și Armeni.

În satele răzășești am mai găsit câteva cântece de voinicie și cântece haiducești pline de revoltă contra arendașilor greci, a veneticului cotropitor fanariot și ciocoesc și contra Rușilor; alte cântece haiducești ca și în alte provincii cântă haiducia pentru haiducie, pentru marea frumusețe a acestei vieți, dornică de eroizm și dreptate.

Haiducia țășnește din dragostea pentru codrul verde.

Voiu da un cântec haiducesc care poartă semnele tendințelor spiritualităților naționale.

Frunză verde fo' di nuc
Vine vreme să mă duc
În codru să fiu haiduc.
În codru să haiducesc
Pe moșcal să-l tot ochesc,

Să-mi scap țara di robie
Și neam di sărăcie.
Frunză verde lemn cânesc
Rusule neam păgânesc
Cine dracu te-a făcut
Stăpân dincoaci di Prut ?
Fie-ar neamul di ocară
Și Țara-i de ars în pară,
Să rămâie doar cenușa
Să ți-o vântur cu căușu
S'o vântur piști pământ
În truspatru părț di vânt

Cules dela Timofți Trinchineț—90 ani
Izvoare Jud. Soroca)

Frunză verde di mohor
Am scos boii din ocol
Pe Joian și pe Bujor
Și i-am dus către ogor
Și la plug i-am înjugat.
Nici-o brazdă n'am hrăzdat
Dușmanii ne-o înconjurat
Cu frânghia ne-o legat.
Și ne mână ca pe oi
Și ne taie ca pe bot,
Mărunței ca fluturii
Negri ca călugării
De-i mână la bătălie
Nu-i nedejde să mai vie

Cules de Iulia Coșeru dela bunicul ei 80 ani
Mihăileni Jud. Bălți

Un alt cântec haiducesc f. vechi (comuna Șestaci
Soroca) începe așa :

Hai deți frați la haiducie
Să scăpăm di lighioi
De cochinți și di ciocoi

(Cochinți—numire dată de țărani arendașilor greci)
Frumusețea vieții haiducești e cântată în următorul cântec
Frunză verde lemn cires
Dragul mamei Gheorghies

Mândru nume ți-ai ales
Și prin lume ai purces
Pe Murgu al încălicat
Pădurile le-ai colindat.
Pe la umbră popășăști
Murgul tău ți-l hodinești.
Cine mi te-o blăstămat
Câ de noi te-ai străinat ?
Ce dor mare te-o mânat
Că pe mine m'ai lăsat ?
Dorul câmpului și a pământului?
Și cu Murgu 'n loc de frate
Ai purces s'aduci dreptate.

(cules de moșu Chirică Bulat—64 ani
Izvoare—Soroca

Tot f. vechi e cântecul „Mor Murgule de necaz”
In altul—Un voinic în meșini și 'n cojocel și 'n cușmă
creață de miel stă de vorbă cu Murgul.

„Scoate-mă în deal odată
Și-mi fă ochișorii roată
Să mă uit în țara tăta
Să știu de ce se plânge
Și flăcăii tăți își strânge
Murgul îi spune:
Dușmanii au dat năvală
Ne pradă și ne omoară
la-ți un biciu de voinicie
Să te duc la bătălie.
Cu săphișoara—Sorioara,
Ghicișoru—frățitoru
Șă te duc în foc și pară
Cum te-aș duce la o hoară

(Cules dela Chirică Bulat)

Singurele balade cunoscute la noi sunt: Corbea (Colecția Buzdugan) și Novac și Corbul (colecția noastră) Din Miorița se cunoște: Testamentul ciobanului, (cântat în satele cu ciobani de baștină ex. Frumușica-Soroca).

și un colind — „Mama ce și caută feciorul“. D-l prof. Caracostea într'un studiu asupra Mioriței afirmă că forma din Epir (în colecția Papa-Nag) și din Basarabia (Testamentul ciobanului; — o variantă am dat-o noi în colecția noastră) prin caracterul lor pur liric, reprezintă forma cea mai veche a Mioriței noastre.

Frunzuliță di mohor,
Dacă ar fi să mor,
Să mă 'ngroape în strunga oilor.
În jocul mieilor,
Dela deal di stână,
Unde vini valea lină.
Să aud câini hămăind,
După mine umblând
Și oile rătăcind,
De mine întrebând.
Cu fluerașul de soc
Mult zice cu foc,
Cu fluerașul de vișinele
Mult zice de jele.
De mânduța me din sat

Că mândra mi s'o măritat.
Ceru-i mare, stele multe.
Și mai mari și mai mărunte.
Luminoase 'ntunecoase
Nu-s ca mândra de frumoase,
Înima mi-e friptă, arsă.
Frunzuliță di sulină,
De a fi să mor
În câmp de mohor,
Să treci pe lângă mine
Bărăță bărăță țurcană...
Măcar tu să vii
Să mă mai mângâi,
Că mi-e dragă oaia laie
Și copchila cea balaie.

Cântecul din Avdela, cules de Papa Hagi.

Dorlu a picurarului
Lai Ianachi, și ș'nu n'erdzi la ot,
T v'idzut vislu că va s'mori:
O, ca s'mor ca si nu mor,
S'mi-ascultă un singur s'bor:
La turuște s'mi ngrupaț
Prumușeara cînd s'vă turușeț,

S'treacă oili; s'n'i le-acaț.
S'ni le acaț, și si-n'i li mulgu,
Și cu mâna mea s'li tundu;
Fluera s'n'i-u avd'dipriună
Cînd oile va se-adună;
Tra si hiu și după moarti
Ni di seț, ni di oi diparti

O notă asemănătoare cu Miorita, o găsim într'un cântec de înstreinare (cules dela Chirică Bulat Izvoare)

Atunci Prutu a cuvânta
Și o groapă ne-a săpa.
Frunza luncii a pica
Groapa că ne-a astupa,
Vântul și cu florile
Ne-or purta pomenele
Mii și miș de pășărele
Ne-or boci cu dor și jăli.

O altă variantă din „Testamentul ciobanului” am găsit-o la moșu Gheorghe Pușcașu din Hârtop-Soroca :

Ei bârâță bârâță babană
Să li spui la șelilalte
Când oiu lăsa senatati
Să nu mă'ngropi la țintirim
Ci să mă'ngropi în târla oilor
In sghieratul nieilor
Fluerașu șel di arjint
Să ni-l puie pi mormânt
Când oili or sghiera
Fluerașu ni-a cânte.

„Mama ce-și caută feciorul” se găsește în formă de colindă (Izvoare—Soroca Cules dela Anton Tcaci 60 ani).

Acelaș motiv îl găsim într'un colind ardelean, în colinde din Dobrogea (Pecineaga cules dela moșu Toma 95 ani) și în cântecul Dunării cules de D-I Ginglea dela Români din Serbia din Rotcovo și Costoly.

Portretul ciobanului sau al voinicului, așa cum își inchipuie că se zugrăvește în mintea mamei sale, este sugestiv. S'au eliminat verbele și adjectivele, rămânând numai substantivele imaginele cele mai tari, căci vin dela lucruri și dau relief sentimentului.

Călușeanul lui—pana corbului
Șeulița lui—o fălcăicăde smeaică
Frâșorul lui—coada șârpelui,
Sprâncenele lui—spicul grâului,
Ghicișoru lui—coada șârpelui,
Chicușora lui—pana stuhului,
Sprâncenele lui—spicul grâului,
Mustețile lui—pana orzului,
Ochișorii lui—două muri de câmp
Coapte la pământ—neajunse de vânt,
Coapte la răcore—neajunse de sare.

(Izvoare—Soroca)

Satul inchis în ghioaga tradiției a rămas o unitate.

Purtăm în sufletul nostru atâta armonie care dă caracter de seninătate durerii ori o complică atât de adânc prin dorul cântecelor noastre. O durere reținută de mândrie. În cântecele rusești, în special ucrainene răsună ceva din tristețea unui suflet care nu-și va putea ajunge ținta. Ele n'au influențat cântecele noastre basarabene, care au mult ritm și armonie, — Natura plaiului nostru se integrează în angrenajul sufletului nostru. O nota de mai mult misticism în stepa basarabeană. Marea e cântată mai mult în descântece, ex.

Ca roua soarelui s'a topi, ca spuma mării. „Orizontul nostru specific (Lucian Blaga) e orizontul înalt ritmic și indefinit, alcătuit din deal și vale, spațiul articulat din linii și accente. Într'un cântec de jale ai o melodie dureroasă și dintr'odată ea se schimbă. Cântecul suie și cobară. Substanța sonoră e alcătuită din tonuri intermediare, de profunde nuanțări a stărilor sufletești.

Arta noastră e măsură și armonie. De exemplu: scoarțele, troițele, ouăle incondeiate. Arta veche basarabeană: constă din flori stilizate și motive geometrice. Covoarele vechi au câte o crenguță, flori mari. Culorile care predomină sunt roșu și negru: vioiciune și potolire. Culori mate, Tonuri adânci. La slavi antropomorfism,—la noi stilizare. Adâncimea proverbelor denotă e specifică filozofie. Mitologia poporans basarabeană și toată poezia, poartă pecetea duhului ortodox: complexe trăiri, viziunea peste tot a dumnezeirii. Natura întreagă e o biserică.

Pe grâu e fața lui Hristos. Grâul e trupul lui Hristos. E păcat să-l calci în picioare. Pe lună e Cain și Avel. Cain are capul spart. A vrut Dumnezeu să arăte oamenilor că s'au bătut doi frați.

Cerul era înainte f. aproape de pământ și s'a tot depărtat, pentrucă oamenii se făceau tot mai răi. Dumnezeu are o scară de suit și una de coborît.

(auzită dela mama, Izvoare Jud. Soroca, 55 ani)

Toamna când se seceră, se face o cruce de grâu mare. Când se termină de secerat, un flăcău ia crucea

în spate și fugă cu ea acasă. Crucea se țire toată iarnă în casă. Intr'o zi, această cruce o duc țăranii în fața bisericii, unde preotul o stropește cu apa sfințită. Primăvară după ce s'a semănat, crucea se pune în mijlocul lanului celui mai mare.

Aceasta o fac ca să fie mult rod.

Jurământul cu brazda pe cap e f. vechi și semnificativ.

Nu spune nimeni minciuni, căci pământul se supără. Chiar când ai vo scărba pui țărână pe cap.

(auzite dela mama)

Folklorul energic și duios arată puterea de rezistență și voință a Basarabiei noastre. Folklorul ales de noi e vechi, cules dela bătrânii neștiutori de carte.

Cântecele pe care le-am găsit în toate cele trei județe și toate satele răzăsești le-am declarat specific basarabene.— dealtfel și bătrânii ne spuneau: „is vechi tare din bătrâni!“

Am întâlnit următoarele greutăți ca să le putem fixa ca specific basarabene.

1) Sunt cântece aduse de peste Prut de lăutari. Lăutari vestiți în aceste ținuturi erau: Lemeș și Costache muzicantul.

Ei cântau Doina, Țigăneasca, Turturica, câtâ-i Țara Românească, Primăvara când sosește. Azi le mai cântă femeile bătrâne chiabure ca o nostalgie a altor vremuri.

2) Cântece aduse de armata rămână îndată după cucerirea Basarabiei.

Fruză verde Siminoc.

Toate târgurile au noroc.

Numai Plevna arde'n foc

(Izvoare—Moșu Petrea.)

Altul :
Frunzușoară măr roșcat
Pe sub dealul lui Carpat

2) Cântece din alte provincii cunoscute prin școală și armată.

Am căutat să dăm folklor nepublicat de alte colecții.

Noi dorim prin aprofundarea cântecelor noastre vechi să revenim la sufletul viteaz al bătrânilor și să revenim la vestita și cinstita Moldovă a lui Ștefan cel Mare, deaceia din toată inima închinăm cartea Patriei noastre, căreia credem că prin aceasta i-am adus cel mai sfânt dar ca temelie pentru un mare destin românesc.

Tatiana Gălușcă

Vorbi înțelepti dela bătrâni.

Mamă să ai, dar mamă să nu șii înaintea bătrânilor să ai ochi și urechi, nu și gură.

Șine o văzut soarii, trebui să vadă și moartea. Viața e ca roua pe pământ și ca spuma moării.

Dacă o tăcut cucu, o trecut vara.

Dacă cocostârcu s'îmbracă în colțuni, o trecut vara.

Și râzi, așeia ajiunji.

După râs să cunoști nebunu.

E cald di poți coasi un Turc.

Jupcai teiu când si ie.

Până-i vini chefu bogatului- îi iese sufletu saracului

Gândește di o mie di ori și grăești odată.

Scumpu mai mult păgubești și leneșu mai mult aleargă.

Moartea lupului—sănătatea oilor.

Omu cu cap învățat s'învârtești ca un mosor. Bufnița nu cloșești privighitorii.

Coroghia eu doi cârmași s'îneacă.

Iapă neagră-ț trebuie că și albă nu trăje?

Decat slugă la șiocoi

Mai bini șioban la oi

Cu capu pe mușuroiu

Și cu ochii după oi.

Pi șel pleșcat, îi ușor di tuns și di ras.

Gura lumii numa pământu o astupâ.

Răbdarea i-a omului și a boului.

Bou si leagâ di corni, și omu di limbâ.

Măliga când priadi coajă, îi mai fudulâ decât
cozonacu.

Leagâ sacu când îi rătund, nu când ajiunji la fund.

Bajiocura ti bajiucurești și râsu ti râdi.

Scutură-l ca pi-o prasadă și uiti-ti la dânsu ca la
ochii din cap.

Capra merji la târg da-i tot cu coada bârligată!

Frunzâ verdi di cornuț

Plinâ-i lumea de zăluz.

Frunzâ verdi a bobului

Scumpâ-i mîntea omului

(Culese de Tatiana Gălușcă dela moșu

Sofroni—Izvoara—Soroca)

La grădinar nu vindi pepini câ e n'ari și fași cu
dânsii.

Necredinșiosului niși adivăru nu i si cadu

La șel sărac niși boii nu trag.

De la șel calic nu poți rupi straista

Dumnezeu dă, da'n pod nu sui (in straistâ nu
leagâ, poarta nu'nchidi)

Calu vini după straistâ, nu straista după cal.

Apâ bați, apă rămâni.

Saurșica nu sari diparti di trunchiu

Pi omu bun soarili l încălzăști.

Culese de Oprea Serafima dela

Gherasim Curcan 102 ani—Șestaci—Soroca

O nimerit ca funia 'n sac

În țara chiorilor, chioru-i împarat.

Șini ari mîntea 'ntreagâ în sfada altora nu sâ bagâ

Uititi la față șâ mă'ntreabâ di viață.

Caută acu'n caru cu fân!
La fapta bună puțani sâ adună.
Sgârșitu-și mănâncă și di sub unghie.
S'o supărat ca văcaru pi sat.
Stai strâmb și jiudică drept.
Măsoară di multi ori și croește odată.
S'o lipsit ca Adam din raiu.
Prostu s'așează în față ca să-l vadă,
Înjăleptu în fund ca sâ vadă
Mai tăț copașii infloresc da puțani dintrânșai dau
roadă

Sălința mântuie pânza.
Nevoia duși pi cm, undi nu i-e voia.
Nu da șiomag cui nu i-ești drag.
Gură ari di grăit, da cap n'ari di gândit?
Tot di o moarti ai sâ mori!
Sâ nu deie Domnu omului cât poati răbda!
Din orisâși lemn it plași, fluer nu poț fași!
Țăganu când o ajiuns împarat, întâi pi tată-so l-o
spânzurat.

Ori ploaia-ș varsă apa 'n marea, ori dai bogatului
di mancare !

Nebunu făgăduiești și prostu traji nădejdi.
După și-o mâncat lupu oili, o făcut și șiobanu
stână.

Nu cumpăra și nu-ți trebu, ca pi urmâ sâ nu
vinz și-ț trebu.

Niși usturoi n'o mâncat, niși gura nu-i puti.

Capu fași, capu tragi.

Ș'o trăit traiu, ș'o mâncat malaiu.

(Culese de Burcea Eugenia cl. III, din satul
Dumeni Jud. Bălți, dela moșu Ion)

Dă lui șiulică, dă lui bulică și sângur rămâi cu nică.
Socoleala deasâ îi frățai aleasă.

Sacu gol nu șădi 'n sus.

Ogariu gras nu prindi iepuril

Dacă nu-i îmbla și nu-i mânica, nu-i ave.

Omu trăește mai mult bătrân decât tânăr.

Buriana ră, să prășăști sângură.

La copacu lăudat să nu ti duși cu sacu mari

Calu bun să vindi din grajdi.

I-o cântat cucu.

Cu râma mititică prinț peștili mari.

Gardu cu propteli nu să temi di vânt.

Nu ti amestica în tărăță că ti mănâncă porșii.

Nu ti baga cu capu teafăr sub evanghelie.

Di multi ori prasada bună, o mănâncă porșii.

Duminica, duminica pân îi ruchi mânica

La pomu fără roadi nu dă nime cu chietr;

Mai multi muști prinț cu o lingură di nieri,
decât cu o butii di oțat.

Ochiu lui Dumnezeu nu doarmi.

Odată și odată tot iesă adivăru!

Capu plecat, saghia nu-l tai.

Nielu blând suji la două oi.

Nebunu nu obosăști niș la deal, niș la vali.

Dijeaba baț doba la urechea surdului.

Prindi chioru, scoati-i ochiu!

Toamna să numără buboșii

Daca-i prăpădit drumu nu mai știi niși undi-i
cărarea.

Nevoia tai lemnili șă vremea li vindi.

Fosta-i lelio, când ai fost, dar ai rămas un lucru
prost!

Șii străcați din fași niși nu beu, da niși n'au.

(Culese de Tatiana Gălușcă dela

Neculai Gorea 70 ani

Ordășei—Orheiu)

Glasu nebunului nu sâ audi 'n șeri.
La un car di oali, ti destul o mășiucâ.
Sâ ti ferești mai mult di o ticăturâ, decât di-o
ploaie râpidi.
Nu știi țaranu și-i șofranu, da niși târgovățu. și-i
pădurețu.

Ploaia înșeată, fași grâu nant.
Casa fără copchii îi ca zâua fără soari.
Și mașaru sâ vindi tot în oboru harmasarilor.
Șini s'o 'ncălzit la spore nu-i frică di lunâ.
Di și ai, di și-ai mai ave.
Sculatu di dimineată și măritatu devreme nu'strâcâ.

(Culese de Demianovici cl. IV
satul Ghica-Vodă Bălți
dela moșu Vesâli).

Răzașca-i mândră di n'o ajiunji niși cu o prăjână
la nas.

Șăretenia hulpii tot în dugheana blănariului ajiugi.
Dă-ni Doamni mintea țaranului și di pi urmă
Șini râdi răs rămâni
Gura păcătosului adivăr grăești.
Picâ prasada mălăiață 'n gura lui Nătăfleată.
Pentru carnea lupului trebu dinți di câni.
Nu-i păduri far'di uscături.
C'un șiomuiag di pai, aprinz o clai.
Țaranu undi s'o născut acolo vre sâ moară.
Pământu-i hrana.
Pi șiobanu fără câni, lupu-l lasâ făr di pâni
Hulpea bătrână nu să prindi fără capcanâ.
Saracu n'are niși hainâ, dar niși la inimă v'o tainâ.
Când joacă măgarii dinpreună sâ strâcâ vremea
și bunâ.

Boala intră ca pin roata carului și iese ca pin urechea acului.

Când a prindi mâța pești și coada la urs a crești.

Piște gardu mititel sari și un cățal.

Sela și grăești mult, ascultă puțân.

In nedejdea slujii, dai di fundu punjii.

Nepoftitu n'ari scaun.

(Ausită de Tatiana Gălușcă dela
bunica Cociorvâ,
din satul Bacșani Jud. Soroca).

Pătărăniî cu tâlc.

V A C A J Â D A N U L U I.

Un jâdan, îmbolnăjindu-să, îl ch'amă pi rabin și-i spuni.

—, Rabinî, am auzât că sitești bini și cu mari folos pentru bolnaji, ti rog să-ni sitești și dacă dă Dumneadzău bini, am să am și eu obraz. Vezi vaca din ogradă? Dacă mă fac sănătos, o vând și dau tăț banii la sinagogă“.

Rabinul și apucă di șitit și mai cu șetitu, mai cu sănătatea înăscută, jâdanu si făși sănătos. Bucuria lui era tari mari, da când și-adușe aminti că trebu să vândă vaca și să deie tăț banii la sinagogă; il inpunje la inimă.

Pi lângă vacă, jâdanu mai ave și un cucuș,

Intr'o dimineață, si scolă jâdan cu fața luninată di bucurii, cum s'întâmpli numa atunși când omului îi vini în minti un gând cari să-l scoată din tăti încurcăturili; ia cucușu subțâoară, vaca di funii și pornește la târg. Când ajiunji acolo, tătă lumea si uita la vaca lui, cari era frumoasă și bună di lapti.

—,Di vânzari-i vaca ?

—Di vânzari !

—Cât șei ?

—O sută

— ? ? ?

—Da și-i cu cucușu ?

—Di vânzari-i și el.

Și cât. ?

—Zăși mii !

—Cum, zăși mii ?!

Cum vă plași, zăși jâdanu, eu vă spun una : vaca

nu să vindi fără cucuș și niși cucușu fără vacă.

Un cumpărător atunși plătești banii șeruț, cumpărând vaca și cucușu. Jădanu ie banii și un martor și să duși la rabin.

—Iaca, rabini, omu care știi cu cât am vândut vaca și cari poati jiura pi tablili lui Moși, dacă vrei. Poftim o sută și să deie Dumnezeu să fiți sănătos și să mai șetiți și la alți.

Și așa o rămas jădanu cu banii în buzunari și cu obrazu curat.

C A I I P O P I I

Și-că un popă ave o părechi di cai, cum nu si mai găsău la alți oameni din părțali locului. Tâlharii pusăsă ochii pi caii popii, da nu-i fură că erau tari ghini păzâț. Si hotăresc la șăretenii. Află când si duși popa cu sania la târg și un tâlhar si duși inainti pi drumu târgului și-l așteaptă pi popă într'un han, undi știi c'ari să poposască. Popa ajiunji la han, dizhamă caii, îi leagă la uluc, li dă di mâncari și intră în crâșmă.

Acolo il și așteaptă tâlhariu c'o sânjiapă di rachiu ca să-l șinstească.

Popa, dijerat di pi drum, prînești bucuroș și șinstea inșepi.

După câtiva sânjepi băuti, vini vorba di păcatili oamenilor și mai ales di tâlhării.

Tâlhariu c'o înfățoșari prifăcută, întreabă:

—Doamni, părinti, oari și-o să pațască pi șeia lumi oamenii cari si lăconesc la averi străină și fură?

—Au si ardă în focu gheenii pi lumea șeilaltă. După vorbili estea, tâlhariu, șeri iertari pentru o clipală și iesă. Prindi caii popii, îi inhamă la sanii ș'o ie inșpri târg. Dela o vreme, l-o apucat frica di poteri, lasă părția drumului și și pornești deadreptu pi câmp.

Nu diparti di drum, era o jii inconjiurată cu gard. Tâlhariu, ca omu cu frica 'n spati, tân un chişior afarâ din sanii. Când ajiunji la gardu jiei, sania si lasâ si lasâ in sulu di omăt şi chişoru omului s'incurcâ in nuelili gardului. Tâlhariu cu chişoru scrântit, ticâ din sanii, iar cali o luat-o la fugâ mai diparti. Popa o tot aşteptat pânâ hanjiu i-o şerut plata. Tari incurcat di chipu cum l-o şinstit creştinu, iesâ in ograda hanului şi văzând că nu's caii, înşepi sâ strâji in gura mari, şerând ajiutori. Caminii o încâlicat, pornind sâ cauti pi tâlhari. Popa, calari şi el, o ie inspri târg. Văzând pi dial o urmâ proaspâtâ di sanii, lasâ drumu ş'o ie pi deadreptu,

In dipårtari vedi o patâ neagrâ pi omăt. Aprochiindu-râ, il cunceaşti pi omu care-l şinstisâ la han.

— Ghini, emule, i-o spus popa, ai grăit aşâ di frumos şi ni-ai furat caii!

— Nu ţâ-i răsâni, mişinosuli, i-o spus tâlhariu, ni ai spus c'am sâ ispăşesc păcatili pi şeslantâ lumi, şi când colo eu chiar amu ni-am scrântit chişioru!

Auzată dela bătrânu răziş Bejan din
Cotujeni-Mari—Jud. Soroca, de
Bejan Lidia cl. VIII.

(această pataranie cuprinde ideia justiţiei imanente)

RASPLATA OMULUI SARAC.

Era un om sarac. Ave şi el o bâcăţacă di pământ da n'ave boi şi plug s'o are. Pentru asta lucrează la un boieri o lunâ didzâli incheietâ. Da sel bogat ca tăţ oamenii bogat era sgârşit şi n'o vrut sâ-i deie plugu într'o'dzi di lucru, da i-o dat in dzâua dipatrjudzeşi di sfinţ!

— „Doamni ajiutâ, om bun! Da ari taman azi, când lumea sârbezâ“ El li mântăneşti şi li spuni cum o lucrat o lunâ didzili la boieri ca sâ-i deie plugu şi câ n'ari şi faşi dacâ aşâ o vrut boieriu.

Trec sfințai mai diparti și să sfătuesc cari și și să-i dăruiască. Când vini vremea trieratului, omu nostru strănji o mulțami di pâni. Da boeriu dacă vedi că el ari așa multă pâni, la șelalt an, ară și samână el în dzâua di patrudzăși di sfirt. Trec și di data asta și-i patrudzăși di sfint, îi dau; „Domni ajută”, da el niș nu vre să li răspundă.

Dacă văd sfințai așa să'nțăleg între dânșai să-i deie câti patrudzăși di buboale fișticari. Și așa bogatu nu numai că n'o culs roadă, da so ales și cu nevoie pi cap.

Culeasă de Drăguță Iulia cl. VIII.
dela moșu Vasăli Turcanu — 60 ani
răzăși din satul Antoneni— format din
răzăși veniți din Viișoara—Moldova di sud.

A D I V Ă R U

Tari demul trăie un împarat bogat foarti, dar can sgârșit. Intr'o dzi să duși el la târg să cumperi o slugă. (Pi vremea așeia oamini și vindeu ca și jitele). Ca să nu plătiască chiar pre scump saleji una slută, slută foc. Ajiung îi amândoi acasă, pi Csaf (așa era numili slujii) îl lasă afară și el intră în casă și spuni soțai și fiișii că o cumpărat o slugă. s'o mănânși din ochi... o mândrețâ di om. Mama și fiica nu-ș da rând, fișticari dintrânsâli vra să să ducă să-l chemi pi Csaf. Insfârșit s'nțăleg și-l chiamă în casă, afară s'inoptasă și eli nu-i vădzusi fața.

La luninâ vădzând și urățanii le-o adus împaratu, o inșeput să rādă și șâ-ș batâ joc di ghietu Csaf, cari tășe. Imparatu îi spuni: „Bini Csaf cum poț tu lăsa să-și batâ joc fimeili iestea di tini ?”

— „Cum să nu rādă dacă eu is așa di urât?. Când le-i spus că's frumos, ele amândouă vra să mă chemi, da dacă o vădzut cât is di slut, de-amu rād.”

Și după răspunsu ista vedi împaratu că sluga lui nu-i ca tăti slujii di rând și că ari (să-i aducă folos

dacă ari să-l ții în împărăția lui. Nu știu câtă vreme o trecut di când o intrat Csaf în slujbă și iaca îi vini stăpânului lui o întrebări dela împărăția împăratului mejeș. (Pe vremea așeia nu să bătutu cu puștili și hăr-mătâli, da trimete un împărat, cari să sântă mai tări o întrebări și dacâ el nu știe să-i răspundă, împărăția lui treșe sub stăpânirea șelui și scrisășă întrebarea) O astfel di întrebări prinsă împăratu nostru.

— „Diși nu'ș țâni harmăsariu închis că i-o bătut iapa în grajdi, în împărăția lui?” Să gândești împăratu să răzgândești, da la un răspuns bun nu ajuungi. Ș-aduși aminti di Csaf și-l cheamă poati el a ști să gășască răspunsu șerut. Csaf șeri voi împăratului să să ducă la împăratu cari trimisășă întrebarea.

Împăratu îi dă drumu bucuros că poati ari să-l scăpi Csaf. Aista merji cât merji și ajuungi chiar în târgu undi erau curțâli împăratului șilui. Oamini di țara așeia si închina la mătă negri și Csaf priedi una și o bati. Il prind și-l duc la împăratu. Atâta aștepta îi, că diși bătusă mătă ?

Nu știe cum s'ajungă la curțâli împăratului și s'o gândit să facă șeva să superi oamini și să-l ducă la împăratu. I-o spus c'o vinit s'aducă răspuns la întrebarea dată.

— Cum să poati ca harmăsariu stăpânului niu să bată iapa din grajdu Măriei Tali? Vedi împăratu că așa esti.

Împăratu îl trimeti la primării să vadă dacâ esti lumi adunată. În fața ușâi era o chiatră și tăt oamini treșe fără să râdiși bolevanu. S'închiedica di dânsu, da niși nu li vini în gând să-l deie la o parti. Vini unu mai diștept și dă însfârșit chiatra la o parti.

Csaf s'întoași acasă și spune ca nu-i dicât un om la primării. Împăratului nu-i vine să creadă și să duși ca să să 'ncredințeadzâ. Vedi lumi multă și-l întrebă pe Csaf. — „Diși ai spus că-i numa un om?” Csaf dzâși. „Numa un om esti, numa el o rădicat chiatra din cali, câtă vreme șilant o trecut piști dânsa. Un sângur om diștept s'o gășât”. Și vedi împăratu că așei.

Odată s'o dus împaratu în târg și-l trimeti pi Csaf să ducă niști bâcati sofăii luia. Csaf intră și dă bâcatili cătăluștii cari sâ jiuca pi sub masă. Vădzând asta, împărăteasa si supără și-l leapădă pi împărat. Vădzând că împaratu-i tot mâhnit, s'o pornit în târgu undi amu sâde împărăteasa. Cumpără 2 găini, li leagă, li puni pi umăr și treși taman pin fața împărătesăi. Ea-l întreabă: „di și fași cumpărături;?” iar Csaf îi spuni că pentru ospătu di nuntă a împăratului. Auzând una ca asta, ea răpidi vini înapoi la împărat.

Împaratu suparat l-o șetarat di șeiași o făcut. Csaf i-o spus sâ chemi cătălușa s'o bată, pi urmă iar s'ă străji la dânsa. După și-o bătut-o, cătălușa o vinit iar gudurându-se și Csaf spuni: „Vez, stăpână, pi cătălușă o baș și iar vini, iar împărăteasa pentru bâcati s'o supărat. Când o împlinit anu, Csaf s'o dus în altă țară, în Greția. Tot la o primării era multă lumi și grăia, fără ca pi dânsu sâ-l ieie în samă. Lui nu i-o pre vinit la socoteală și le-o spus o pildă.

—Când sâ trec pi lângă o apă, văd o buturugă, sâ roagă di mini s'o scot că-i un lucru scump și s'inneacă. Când s'o trag la mal, văd că-i un lemn putrid. Și o înțeles vorbili lui, s'o suparat și l-o ucis. Di îndată o înșeput șiuma sâ bântui că mure lumea pi un cap. Și s'o sfătuit și-i rămas în viață să-i îngroapi trupu lui Csaf, (li îl lăsasă așa) Că poati din prișina asta o vinit șiuma pi capu lora și'n adevăr di cum l-o îngropat nu mai mure lumea.

[Auzită tot dela moșu Vasăli
din Antoneni]

Era odată un om; așa di sarac că n'ave șine-i botiza copchilu. Omu o luat un băț în mână și s'o pornit să cati cumătru. S'întâlnești cu Dumndazeu și sf. Petrea.

—Bună cali moșălor ?

— Undi ti duși, voiniși ?

—Mă duc, moșule în lumi să'ni cat cumătru că

di sarac și's nu vrea nîmi sâ botdazâ:

—Hai cu noi pi lumi sâ videm cum o duși țara.
Di trăești greu sâ-ii dăm puteri.

—Șini sânteți ?

—Dumnedzeu și sf Petrea.

Dumneavoaștri eu fașiț cu dreptu. Cui îi daț, îi pre daț, altora nicâ. „Nu mîrg!“ S'o pornit mai diparti S'întâlnești cu o babâ.: „Punâ cali, mătușă!“

—Mîntămăsc Matali! Undi ti duși?

—Mă duc sâ-ni cat cumătru, Eu îs sarac și nu vre ninji sâ'ni botedzâ copchilu

—Imbli hăbăucă. Las câ mîrg eu Eu îs moartea!

—Da, ești cu dreptu. Iei și pi bogat și pi sărac.

O ie cumătră. I-o botedzat copchilu. Și-i spuni moartea.: „Cumătre! Greu trăești..!“

—Aracan di mini și di mini! Di viața me !

Ti poftesc, cum sâ trăesc? Indreaptă-mă !

—Bini, sâ ti fași doftor !

Și fași doftor. Ie un suman și sî duși. O audzât câ la un boeri bogat, îi moari fata. Moartea i-o mai spus: „Undi îi audzâ di un bolnav mari sî ti duși. Di mâ-i vide la chișioari, eu oiu ieși și tu ai sâ-l fași sănătos. Di mâ-i vede la cap, sâ nu ti anini. Numai tu mâ-i vide “

Când o întrat la boeriu șela, tăț s'o uitat unu la altu, când l-o vădzut în suman.

—Și ești?

—Doftor!

O răs tăț.

—Numa s'o văd ș'o lecuesc. !

La chișioari sta cumătra hăltovă și colțată.

- Fata ar mânca șeva, li spuni el.
- Tu ai s'o fași sănătoasă, bre omule!
- Da cu și mi-ț dărui? Eu is sarac.
- O moșai cu tăta averea.
- Cumătra ș'o cătat di drum.

I-o făcut șai, scaldătoari. Fata sâ scoală într'un cot și șeri mâncari. Doftorii o înghețat tăț. Boieriu era vesăl și nu stie cum sâ grăiască cu dânsu. Piști 3 dzăli fata s'o rădicat. Boieriu i-o dat moșăia ș'o spus la sluji câ-i stăpănu lor.

Și duși,și-aduși fimeia cu copchiii.

Trăești bini. Tăț îl purtau că erâ vestit. O dat Dumnedzău și s'o 'nbolnăjit un împarat. Sî duși la împarat îmbracat, iș lăsosă sumanu. Vedi moartea la chișoari.— „Ghini!” gândi el, „Da, în tri dzăli îi pi chișoari”.

Și sâ facă! Ba burienile, ba șeai. Erau doftorii di pi lumi. Da împaratu spuni:

—Dacă ni-l scoț, ti fac jiumătati împarat. El gân-dești; moșai am, dacă oi și jiumătati împarat îi încă mai ghini.

Împaratu s'o făcut sănătos. Doftorii o murit tăț. L-o făcut mari.

O dat Dumnedzău și s'o 'nbolnăjit alt craiu, S'o dus! Când colo, moartea la cap. Lidzâși: „Trebuie di alaltăieri, amu-i târdzâu.” O mântuit cuvântu ș'o murit craiu. O vinit cumătra:

—Ț-o vinit vremea sâ ti duși și tu.

—Mai lasă-mă un an sâ fac praznic și fântână.

L-o lăsat. S'o 'nplinit anu. Vine iar ; Hai ! Da el sâ roagă.

—Nu sâ mai poati. I-o luat sufletu sâ s'o dus.

(Culese de Tatiana Gălușcă dela moșu
Chirică Bulat din Izvoara—Soroca)

Obiceiuri și credințe culese din județele:

SOROCA, ORHEIU, și BALȚI.

Fiecare sărbătoare are obiceiurile ei.

În sara anului nou se adună o ciată de gospodari și-și iau un plug. Patra se înjugă la plug și doi tăn de coarnele plugului. Ceilalți pocnesc din bice și hăesc. Ei intră în curțile oamenilor și trag două brazde în cruce, apoi intră în casă și ospătează. Stăpânul casei le dă la cei ce duc de coarne plugul, câte un colac împletit în șasă.

[Cules de Ciocan el. cl. II dela
tatăl ei din Mălăești Jud. Bălți]

În sara anului nou, fetele se vrăjesc. Iau lumânarea dela Vinerea Mare și se uită în fântână să-și vadă ursătu. Iar dacă vor să știe cât de repede se vor mărita, iau o ceapă, o presoară cu sare și o pun în cuptor. Dacă scot ceapa cu apă multă se vor mărita rapide. Dacă sarea n'o scos apă, trebuie să mai aștepte.

Se pot vrăji în sara de Crăciun și Botează.

[Culese de Comendat Veronica
din Pârjota jud. Bălți dela
moșu Floarea Răzășu]

Se vrăjăște cu aghiasmă și busuioc. Se stropes-
te busuiocu cu aghiasmă și se pune sub pernă să-ți
vezi ursitu și norocu.

[Șestaci—Soroca—Oprea Serafima]

De sf. Trifon se sfințește apă și este bună pentru
sănătate și stropirea grânilor de gândaci.

De Buna-Vestire se scot știubeile afară și a doua
zi se pornește la arat. Cum răsare soarele e obiceiul
să se afume casa cu tămâie și să se facă focuri prin
livezi, ca să înforească mai frumos copacii. La foc se

încălzesc și ingerii. Tot azi păsările cerului capătă dezlegare să cânte tot anu.

De patruzeci de sfinți, se fac sfințișori unși cu miere și miez de nucă și se duc la biserică și dau și de pomană.

Bețivii beau patru zeci de pahare de vin ori rachiu.

[Țarigrad—Soroea]

În Sofia-Bălți, în această zi, fiecare gospodar, înainte de a răsăritul soarelui, strânge buruiene și le dă foc, apoi imparte 40 de măsunche prin grădină. Aceasta înseamnă că cei 40 de sfinți au înviat și bat cu togele în pământ că să iasă iarba din el, iar pe copaci să nu fie omizi.

În mijlocul postului maze la „miezul pârețelor“, e obiceiul de a se număra oule și se fac cucoșai din grăunțe de popșoiu.

De sf. Gheorăhe, lumea se spală cu rouă pentru a se vindica de orice boală. Se dă mană la vite. Se dă crucea de la pasca sfințită la înviere și crăciunul (un colac în opt, sfințit de crăciun) crucea făcută din spice de grâu. Se duc oile la stână. Când femeia mulge vaca pune donița sub brazde de iarbă ce să fie bun iaptele, și se zice :

„Câte fire de iarbă sânt pi brazdă, atâtea chili di lapti sâ deie vaca“ —Dimineața se prosoară vitele cu mac sfințit de Paști.

În Mihăileni-Bălți se pune o brazdă pe stâlpul de pe poartă ca să fie bine tot anu.

La Popeni—Bălți se samănă malaiu și îl seamănă împrejurul ogrăzii și tot timpul cât seamănă spun: „Să nu prăde tâlharul casa asta, până n'a strânje tot malaiu“.

La fel e și în Borosenii-Vechi—Bălți

La Popeni, babele vrăjitoare, seara spre sf. Gheorghie pun borona pe cap și cu o doniță se duc la vaca

unui vecin de-i mulg laptele pe care îl dau la vaca lor. Vaca omului nu mai dă lapte și rage în partea unde s'a dus baba cu laptele. Atunci se spune că s'o luat mana vacii. Altele duc strecătoarea la iaz, și o bagă în apă. Iau o lipitoare care se lipește de strecătoare, o pun pe ugerul unei vaci ca să-i sugă laptele. Femeile și bărbații se tem să nu le eie mana dela vaci și stau sara spre sf. Gheorghe și păzesc să nu vie vrăjitoarele și strigoaicele. Dacă se întâmplă la un om ca vaca să nu dea lapte sau vin la cireadă și rage, atunci stăpâna casei o lecuește prin descântece. In seara spre sf. Gheorghe, taie 9 surcele dela porțile pe lângă care trece vaca și le fierbe cu laptele muls dela vaca până la răsăritul soarelui, și spune: „cum fierbe laptele în oa'ă așa să șiarbă inima în vrăjitoarea care o luat mana vașii”.

In ziua aceasta nu se împrumută cu nimic nici nu se vinde nimic

[Culese de Racovița și Comerzan]

La Sofia-Bălți, sara înainte de sf. Gheorghe, fetele iau într'o doniță apă, un hârleț și o brăzdiță. Pun pe brăzdiță pâne și toarnă apă și o pune la poartă, ușă, cornul casei.

De Duminica Floriilor gospodarii vin cu crenguțe de răchită. Bat vitele și le spun: „Să nu vă îmbolnăjiți și să trajiți acasă cum trați răchita 'n voi”!

La Joia mare, fiecare gospodină care are părinți, copii, rude moarte, coace colaci și se duce la țintărim ca să atămăieze mormintele și să deie de pomană la cei săraci pentru ca să hrănească morții.

In Sâmbăta Paștelui, sara, fiecare gospodar face în mijlocul ogrăzii un foc mare spre pomenirea întâilor creștini care aprindeau focuri să vadă învierea Domnului.

Vinerea înaintea Paștelui se spală toată lumea să aibă noroc.

Tot în Sâmbăta Paștelui la Mălăești-Bălți, sâ ia un ghem și se udă cu gaz. Ghemul se pune în vârful unei prăjini. După ce s'o legat bine ghemul de prăjină se aprinde cu un sârnîc. Ghemul aprins se poartă într'o parte și în alta.

Cine moare de Paști se duce în raiu, căci porțile raiului îs deschise.

În ziua de Paști fetele mari se spală cu un ban și cu un ou roșu să aibă noroc și să fie frumoase.

Femeile se dau în scrânciob să crească căneps.

Înainte de a se duce la joc, când vin flăcării s'o ieie, fata scoate batista, se face că o scutură și spune de trei ori :

Am eșit afară
Să mă duc la hoară
Pi o cărărușă di alamă
Și am găsât un frâușor,
Frâușoru di argint
Din frâușor am scuturat
Dragoste ni-am adunat,
Câți erau jios
Tăț la mini sâ uitau
Și din ochi mă pitreșeu
Ca pi-o fată di crăiasă
Și la tăț li eram drag â nireasă.

[Bezeni-Sorooca]

În unele sate, în ziua de Paști, copiii umblă pe la fiecare casă spunând: Hristos o înviet! Li se dă câte un ou.

Luni o săptămână după Paști, lumea se duce cu mâncare la tântirim, unde după ce s'o prohodit morții, se întinde o masă și mănâncă toți saracii. Acestei zile i se zice: Paștile Blăjînilor ori Prohoadele. Lumea duce ouă roșii, vin. Primul pahar de vin se varsă pi mormânt. Blăjîanii îs bunii, creștini ce stau departe, și trebuie să le aducem aminte că's Paștele.

[Izvoare—dela mama]

Sâmbăta sf. Toader. În această zi, vin femeile la biserică cu colivă și colaci, iar fetele se duc la iesle la cai și iau scuturătură dela iesle și zic așa: Toadere, sf. Toadere, cum e coama iepelor, așa să fie coada fetelor.

(Ion Brătianu—Bălți cules de Dediu)

Miercuri a patra săptămână după Paști, se pune pelin în casă și se be rachiu cu pelin. Se poartă pelin la brâu pentru ca să nu te apuce rusaliile.

(Sestaci—Soroca—cules de Oprea)

De Ispas sau înălțarea Domnului se fac rugăciuni pentru soldații morți la bătălie.

În ajunul Duminicii Mari, fetele iau straiste și se duc pe toloace și culeg cimbur pe care îl aștern în casă pe jos. Pe pereți pun ramuri de liliac și de nuc și spun, când așează: „Cât de frumns amiroasă crenjile pe cari li pun pi păreț, așa să fie și nirele ni eu.!”

(Mălăești—Bălți)

Din iarbă se dă afară buriana „laptele cânelui”, căci aduce nenoroc. Fetele poartă busuioc ca să fie iubite. Se mai pun crengi de salcie la streșini, iar prin casă se împrăștie iarbă și mai ales corovatic. Se pune în casă pelin ca să fugă rusaliile.

În Sâmbăta Duminicii Mari, lumea se duce la țântirim cu mâncare și pemelnic și se fac rugăciuni pentru tăț așia cari n'o murit di moarti bună : înecațai, șii fără numi”.

La 50 de zile dela Paști se pun crengi verzi pela case, la păreți și 'n casă se așterne iarbă cu miată de bucurie câ s'o pegerit Duhul sfânt pi pământ.

De Rusalii, femeile bătrâne se duc cu o zi înainte la deal și aduc buriene de tot felul și pelin pe care le țin de leac. li-au și chioara găinii ca să nu se 'nbolnăvească găinile.

Când oamenii ies la arat, ei își fac cruce, rup în două „crăciunu“ (colacul sfințit de crăciun) și-l mănâncă împreună cu beii.

Când începe să cânte buraticiu în baltă atunci oamenii spun că trebuie să samene popșoii.

Sânt șapte stele care se cheamă moaște: sara și dimineața împreună cu soarele și cu stelele se află lângă semnul ceresc, care se cheamă vițel. Dacă se apropie de stele, se face primăvară. După aceste stele oamini știu cum să facă grădinele. Negura din Prier, la răsărit și miază-zi, e semn bun. De tună în Aprilie nu te mai teme de ger. Dacă Prier e frumos, vara e furtunoasă. De-or fi flori multe de vișine și bune, trage nădejdea la vii. Când iese râmele și furnicile are să ploaie. La fel albinele când or sta înprejurul știubeiului, și rândunica când sboară aproape să atingă pământul. Când sboară lin și măreț, aproape de nouri e semn de furtună.

Dacă ploaia din August e dulce e semn că s'or face popșoii.

Intăia luni după postul Sanchetriului (sf. Petru) se bea vin și rachiu pe iarba verde și se mănâncă de sec: In această Luni se ia toată verdeața care s'a pus de Dumininea mare și dimineața înainte de răsăritul soarelui se aruncă într'un balc ori râpă, unde se scaldă porcii.

De sf. Ilie se dau mere de pomană. Se duc mere și prăsade la biserică. Pană la sf. Ilie nu se poate de mancat.

De Probajne se scoate mierea din știubei și se duce la biserică.

De slântu Macovel (1 August) e obicei de a manca popșoiu copt și dimineața înainte de răsăritul soarelui se strang flori cu rouă și se face apă de spălat capu, fiindcă aceste flori sânt sfințite de îngeri și sânt bune pentru durerea capului.

Sânzâtenille ori nașterea sf. Ion Botezătoru, când joacă soarele 'n raze pe cer de bucurie și se pun sânzâienii (flori galbene care miroase a mere coapte) la icoană și la strașina casei.

De Probajnille (6 August) sau schimbarea la față a Maicii Domnului, se manancă mere, poamă și harbuji. Se crede că Maica Domnului se duce în rai și scutură mere și pruncii a căror mame n'o mancat mere pană atunci se duc și le dau Maicii Domnului, iar pruncii a căror mame o mancat mere stau deoparte și plâng, căci Maica Domnului nu le dă, fiindcă mamele lor o mancat.

Adormirea Maicii Domnului (15 August) se face hram, și în unele părți iarmarec cum e la M-rea Cușalăuca—Soroca.

Sf. Mc. Pantilimon (27 August) se duc cucostarcii la iernat, Se călătorește vara.

De Tălerea Capului sf. Ion Botezătoru nu se taie capu la harbuz.

Sânion Stalnicu (1 Septembrie) e începutul toamnei, se începe semănatul grâului de toamnă.

De Vinerea Mare se ia oile și berbecii dela stană și nu se mai mulg.

De ajunul sf. Andri sa aduc oile la iernat, se face cruce la ferestre cu usturoi și se unge gura la cuptor cu lut ca să nu mănânce lupu oile și fetele mari se vrăjesc.

IN AJUNUL SF. ANDREI

La poarta Ilenuței stau cateva fete. Vorbesc. Despre ce?... Desigur că despre Sf. Andrei, căci diseară trebuie să se vrăjească și nu știu unde. In cele din urmă se hotărăsc că se vor vrăji chiar la Ilenuța. Soarele nu e încă bine trecut de amiază și fetișcanile au și început pregătirile Măriuța, fiind cea mai mare

pregătește mancarea. Anica, Sofica și Liuba fac curățenie și deretică „în casa cea mare”, iar Ilenuta pregătește tot ce trebuie pentru vrăjit. După asfințitul soarelui, vin și flăcăi, bineînțeles cei cari au fost poștiți. Înainte de a începe masa, după obiceiul apucat din strămoși, leagă o turtă de pod și fiecare flăcău se repede să o apuce cu gura. Dintre toți cei care și încearcă norocul nu reușește nici unul. Ma' rămâne Ionică, unul dintre cei mai de frunte flăcăi ai satului.

Acum îi vine și lui rândul ca să arăte ce poate.

Toți așteaptă cu nerăbdare. Ionică, se repede odată și rupe ața de care e legată turta și ajunge cu capul în peretele celălalt.

După ce mănâncă toți din turtă se așează la masă. După masă încep vrăjile. Dar cu ce să înceapă? fiecare își pune aceeași întrebare. În sfârșit se hotărăsc să înceapă cu balabuștele. Ilenuța, aduce o farfurie cu tărâte. Fiecare își ia câte o mână de tărâte și o așează pe prispa din fața casei. Apoi cântând o iau spre fântână. Scopul fiecăruia este să sducă apă cu gura și să facă un aluat pe care să-l așeze înaintea lui Țăgan' dulăul din curte. Și pe a cui a va mânca-o întâi, acea fata sau flăcău se va însura întâi, iar pe a cui câinele nu va vroi să o înghită, amară-i va fi soarta și va rămâne neînsurată toată viață. Iată-i acum la fântâna luând fiecare câte o gură de apă. Se pornesc spre casă, dar parcă pot să meargă în liniște? Incep a se împinge și răd și varsă apă. Acum e al zecilea drum și tărăța nu e bine udă.

În cele din urmă au mântuit. Așa z'ese „balabuște” sunt gata și stau așezate în rând pe prispa casei.

Iată și pe Țăgan. Se uită la ele și nu știe pe care s'o ia. Toți privesc atenți la câine. În sfârșit, se repede, una, două, înghite câteva din balabuște.

Liniștea care era acum câteva minute, s'a schimbat într'o mare gălăgie. Abia poți desluși cuvintele „pe a mea, pe a mea a mâncat-o întâi !”

Apoi toți intră în casă pentru a se găti de altceva. Ilenuța îi înbie să meargă la porci. Toți primesc și pornesc în vârful picioarelor spre coșarul porcilor.

Incep întâi fetele:

„Mă mărit în câșlegi. Nu se aude nimic. După Paști, la anu, la doi, abia la ultimile ei cuvinte se aude un grohăit, de porc, ceiace înseamnă ca peste doi ani se va mărita. Nu-i prea pare bine, dar ce să facă? Nu se poate împotrivi soartei.

Rând pe rând trece fiecare; unii sânt mai veseli, alții mai triști după cum le-au și răspuns porcii. Deoarece se apropie miezul nopții, toți găsesc de cuviință că ar trebui să meargă la fântână să bată cu lingurile

În cea mai mare liniște se duc la fântână. Fiecare bate cu lingura și din partea din care se aude primul hămăit de câine, de acolo are să vie ursitorul. Când bate Ionică cu lingura în colacul fântânei, hămăește Tăgan al Ileouței, iar când bate Ilenuța se aude hămăitul gros al lui Colțuse, dulăul din curtea lui Ionică.

Toți râd cu poftă zicând, că ei doi se vor însura.

Pentru că e târziu, o parte din tineret pleacă. Mai rămâne Ilenuța și încă cu trei fete, cele mai bune prietene ale ei. Ele nemulțumindu-se cu cât au făcut se apucă iarăș de vrăjit. Luând fiecare câte o ață de cânepă și un fir de busuioc iese afară pentru a-și vedea ursitorul. Se duc la gardul din fundul grădinei și numără până la al noulea stâlp, pe care-l leagă cu sfoară și cu firul de busuioc.

Dacă părul e cu coajă, înseamnă că soțul va fi bogat, dacă e cu cioturi soțul va mai avea frați și surori, dacă e strâmb înseamnă că soțul va fi cucușat și dacă e rupt înseamnă că va avea soacră rea. După ce au terminat de legat stâlpii, iau niște fire de cânepă pe care le înșiră în latul drumului și cum îl cheama pe omul care se va împiedica întâi de firul de cânepă așa i se va chema soțul. Deoarece cântă cocoșii de

ziuă, fetele se duc. Ilenuța își pune sub căpătâi pieptenele, vâtrarul și colșunii ca să-și viseze ursitorul.

Dobândă C. cl. VI

Sat. Săseni — Jud. Orhei

Pe la 12 noaptea te duci în poiata de găini și cu ochi închiși prinzi o găină. Dacă găina prinsă cârâie bărbatul va fi rău, dacă nu atunci va fi bun. Se mai zice că dacă găina prinsă e albă atunci bărbatul va fi frumos dacă e neagră bărbatul va fi urât.

Te duci la oi și cu ochii închiși prinzi o oaie, dacă oaia va fi albă, bărbatul va fi frumos și bun dacă va fi neagră bărbatul îți va fi urât și rău, dacă va fi brumărie bărbatul va fi potrivit.

Te duci la râpă și deoparte și alta a pârâului, pui două trestii, îți faci cruce și pleci. La noapte vei visa pe viitoru ursât.

Iai ciubota unui flăcău și o asvâli peste casă. În ce parte a căzut, în acea parte te vei mărita.

Se pun pe pat 9 farfurii cu gura în jos, sub fiecare farfurie se pun: mărgelile, foarfeci, o bucățică de lut, un inel, petici din diferite stofe, un stacan, o bucățică de piele, sare și pâine. Pui mâna pe una din farfurii și dacă sub farfurie se găsește foarfecele însemnează că bărbatul va fi croitor, dacă va fi lutul, bărbatul va fi harnic, inelul însemnă că bărbatul va fi frumos, petica va fi moale, blând, pâinea înseamnă că va fi bun ca pâinea, sarea va fi rău, pielea va fi ciobotar iar stacantul însemnează că va fi boțiv.

Culese de eleva Șerbănescu Victoria

dela Paraschița Dabija 19 ani din Pelenia Jud. Bălți

În ajunul Crăciunului, preotul vine cu ajunul. În această zi, se fac turte cu mac, ihneluță cu perjă, și colivă de grâu din care gustă oricine intră'n casă. Preotului i se dă doi colaci.

Dacă în ziua de ajun intră în casă

întâi o femeie, vaca va făta o vițică, iar dacă întră un bărbat vaca va făta un vițel.

În ziua de Crăciun sara se face măligă pentru ca să se facă păpșoi în timpul anului.

Culese de Serafima Oprea cl. VI
dela mama ei, din satul
Șeștac:—Jud. Soroca

Înainte erau și lrozâi. Să'nbraca în alb, cu săghii și colinda pin sat. Sta drepti și să sfăde. — „Eu vin dela Vifleem” altu-i răspunde: „Eu is filozof!” Și așa fișticari cu a lui.

Ca să mai aducă vesălii mai vineu și cu malanca. Unu si'mbraca nireasa altu niri, altu moșneag, altu babă, altu țâgan și ursu. Vine cu un muzicant cu scripca ori cu cobza și cânta. Să lua tăț câinii și copchii după dâșă.

Moșu Iosachi Caisân 64 ani
Pohorni—Jud. Soroca

ALTE OBICEIURI

Când se naște o vacă, omul se duce desdedimineață la câmp până a nu răsări soare ele și ia de pe un hat 29 de fire de iarbă care se dau vacii să mănânce pentru ca să deie lapte bun. Locul unde s'a născut vițelul se udă cu apă, zicând; „Cum merji apa așa să margă și laptili la vacă. Și cum nu să 'nbolnăjești apa așa să nu să 'nbolnăjească jițalu”.

(Mălăești, Borosenii-Vechi Bălți).

Când se naști un copil i se dăruște aur să aibă noroc. — și bani să fie bogat.

Mamei i se dă borș cu sfecli ca să fie sănătoasă ea și copilul.

Când mama îl scaldă întâi face un sughiț și-l trage de nas să aibă noroc.

Pentru norocul copilului se sădește un pom dacă

e primăvară.

Dacă e toamnă se pun în beciu 3 gărafi cu vin
și se țin pân în ziua nunții copilului.

(Izvoare—Soroca)

Când un flăcău pleacă în armată ori în lume, ma-
ma îl blagoslovește și-i spune, mângâindu-l pe cap.

Plecai în drumu mari
Spri soari răsari
Pe potecă necălcată
Di rou neudată
Pe potecă călcând,
Șinsti adunând.
Maica Precistă și
Sf. Duminică
Din șieri mă vide
Pe scări di arjint vine
La mine coborâ
Di mânâ mă lua
La fântâna lui Adam
La pârâu lui Iordan
În jghiab di aur mă băga
Și pe față mă spăla
Pe brață, pe dalba față
Pe brață, pe dalba peliță
Și pe la guriță.
Șt-ni lua din cap
Coarni di șap
Din sprâoșeni—peni răli
Din schinari—funduri di caldari
Di-pe trup peri di lup
Din chișloari—cochiti di căprioari
Știnti Gheorghii a nostru
Via la Ionică
Și cu ghișiu tău plesnești
După el gonești.
Tăti făcăturili.
Tăti hulili
Tăti gâlșevili
Și tăti șerturili

Și îl spală și îl curăță
Di tăti făcăturile
Di tăti urșișunili
Di tăti hulili
Și sâ-i pui:
Luna și cu stehli
Soarili cu razâli
lușeferi la șii doi umeri.
Lumea sâ sâ uiti la dânsu
Cum sâ uitâ la injeri
Și cum sâ înalță soarili
Piști tăti dealuril',
Piști tăti văili
Așă sâ sâ 'nalță
Piști tăț copășii
Piști tăț oamenii
Piști tăti fetili
Piști tăti muerili
Și piști tăti Ibovnișile.
Și cum luminează luna
Pin tăti lușili
Pin tăti crângurile
Pin tăti câmpurile
Pin tăti casâli
Așă sâ luminedzâ
Pintri tăț oaminii
Pintri tăti fetili
Pintri tăti muerili
Și pintri tăti Ibovnișili
Altâ viața-ni adunară
Dila 99 grădini
Cu mult jîșâni.
Dila 99 niresâ
Cu cârpi alesâ.
Dila 99 feti frumoasă
Cu cârpi di mătasâ
Dila mueri cu ininile buni
Dila 99 oi și niei
Dila 99 vași cu jîți.
Cum aleargâ oaia la niel
Vaca la jîțal
Așă sâ alerji lumea la Ionică

Să-i vadă statu,
Șni i-a audzâ gratu
Sâ dzâcâ câ-i domnu,
Șini i-a vide trupu
Sâ dzâcâ câ-i episcoopu,
Șini i-a vide statu
Sâ dzâcâ câ-i inparatu,
Șini l-a vide
Sâ nu-l poată uita
Câ-i băet făles
Și tari frumos !

Cules de Seratima Oprea cl. VI.
dela Nichita Mișcan 80 ani
Șestaci—Soroca

Obiceluri la mort. Când omul e pe moarte aproape să i să țină luminarea vin câteva femei și-l scaldă. Li se dă câte un cheptene nou săpon și prosop. Alte plămădesc și se porăesc. Acestora li se dă o șalincă. Se pregătește câte un colac și o lumânare pentru fiecare la masă. O pereche de colaci mari se duc înaintea mortului la biserică. Se face și colivă. Nouă colăcei se rup la biserică și se dau de pomană. Moartea e ca o nuntă, deaceia se leagă câte o basmă la colivă și la colaci. Tot înaintea mortului se duce o căldare o cană și o basma și o găină vie care se dă în groapă. Se fac 24 de punți: 12 punți pentru bătrâni și alte 12 pentru copil. După îngropăminte vin toți acasă cu preoții și fiecăruia i se dă câte un colăcel și o lumânare. La urmă pun toți copiii pe un tol afară și strigă câtă-i ține gura ca să-i audă tot satul: „Badaproste, Badaproste!”

Omul trăește cât are zile dela Dumnezeu și cât stă în cesă se fac priveghi ca să se înveselească lumea și să-i fie mortului vesel pe lumea cealaltă. La priveghi e obiceiul ca fetele să coase pe bătrâne unele de altele așa ca ele să nu observe, le coasă de țoluri, de mături sau chiar de mort dacă sunt aproape.

După ce moare omul sufletul lui merge mult peste mări și țări. Cine e bun, ajunge într-o grădină

frumoasă. Aprope de rai stă Sâncetria (sf. Petru) iar lângă el mese întinse cu făclii. Pe un scăunel de aur lângă dânsul stă Maica Precistă, și așteaptă sufletele pentru a le alege.

Sufletele curate or trece de-a dreapta în rai, cele păcătoase în iad, în focul gheenei.

Dacă nu se dă de pomană și nu i se face mortului praznic, umbra lui vine pe pământ, se arată în vis. Mulți dintre cei morți se întorc pe pământ ca strigoi.

Cei cari au gustat viața și au păcătuit sunt dați pământului adică putreziciunii.

(Auzite dela mama Izvoare—Soroca)

C R E D I N T E

Să nu dai din picioare când mănânci, căci legeni pe dracul.

Dacă verși chiperi sau sare prin casă, te sfădești cu cineva. Să nu mănânci sub horn că-ți plouă la nuntă.

Să nu omori șarpele de casă, căci el îți păzăște norocul. Să nu omori fluturașii ce zboară prin casă și nici să nu-i alungi afară, căci acești fluturași sunt sufletele răposaiilor cari au trăit în această casă.

Se zice că pământul stă pe un pește și când peștele acela mișcă din coadă, atunci pământul se cutremură.

Când tună și fulgeră se zice că atunci umblă sf. Ilie cu carul de foc prin cer.

Să nu-ți speli capul vinerea că-ți speli tot norocul. Când se înoadă ața se zice c'ai să te fudulești.

Dacă găsești o frânghie pe drum și ești nemărită, îți speli capul cu ea să se deslegă cununia, dacă ți-e legată.

Dacă dă boala în găini, femeia pune o furcă cu cu fus, o bucată de caier și pe fus un fir de cânepă tors. Se spune că găinile torc și fuge boala de dânsele.

Dacă se pune pânea în cuptor, se pune o mână de făină pe jăratec ca să crească pânea.

Când se începe o clădire însemnată ca : biserica, școala se scrie numele unui om și se pune la temelie. După ce se mântuie clădirea, moare omul acela.

(Șestaci—Soroca)

Când un om vrea să facă o casă și nu știe de-i locul cu noroc, atunci pune în acel loc un par. În spre duminică măsoară de acasă 9 pahare de apă, punându-le într'o garafă. Ea se îngroapă lângă par și Duminecă până a nu răsări soarele, omu desgroapă garafa și măsoară apa. De-i mai mult de 9 pahare, e locul norocos, iar dei mai puțin nu-i cu noroc.

(Dumeni—Bălți)

De este mare secetă în sat, să ia o căldare și se toarnă într'însa câte oleacă de apă din fiecare fântână. Apoi se pune în apă un spic de grâu și căldarea se așează :

La umbra teiului

La umbra bordeiului

La umbra grâului

Pe malu pârâului

Și ploaia începe.

Dacă plouă cu grindină se ia repede o bucățiță de piatră și se aruncă în foc și așa cum se topește piatra în foc, așa și piatra să pice pe pământ și să se topească.

Ca să steie ploaia, trebuie să înfigi toporul în fața ușii și dacă nu stă se presoară puțină sare lângă ușă. În unele sate se face cruce cu mâna stângă atunci când plouă cu furtună și vrei să steie.

(Dument-Bălți)

Când tună întâi trebuie să te bați cu capul de

fier sau piatră zicând: Cum e tare șieru și chiatra, tot așa să șii și capu niu."

Când nu plouă mult timp se ia o căldare cu apă în care se aruncă jăratec aprins, spunându-se descântecul apei și al focului.

Când se face aluat pentru pâine, atunci se presară peste aluat o cruce de sare și se merge de trei ori împrejurul ei să nu intre „ghiavolu."

Când toamna se tund oile, atunci primele fire de păr tunse, se pun în cruce și se aprind.

Când se iese întâi la arat, după ce s'au făcut câteva brazde, se ia un pumn de grâu și se aruncă în cruce pe pământ.

Primele trei spice de grâu secerat se duc în biserică ca tot anu să mănânci pâine bună.

Când ies întâi vacile la păscut se pun deasupra porții și sub icoane câteva fire de iarbă:

Ca o vacă să dea mult lapte se prinde un ariciu și se aruncă într'o căldare cu apă peste care s'a făcut cruce și se dă apa vacii de băut.

Când se naște un vițel sau mânz nu se poate să vinzi ceva în ziua aceea (ni unt, nici brânză, nici smântână) căci vițelul va muri.

[Ghica-Vodă—Bălți)

LEGENDELE CĂTORVA SATE.

Legendele satelor spuse de bătrâni ne luminează de multe ori drumul faptelor istorice îndepărtate și ne deschid porțile cercetărilor de tot felul.

Cele mai multe sate din Basarabia sânt formate din familiile a doi trei răzăși (ex. Izvoară-Soroca), ciobani de baștină (Frumușica-Soroca) ori țărani de pe lângă pământul vreunui boer ori boernaș.

(Bezeni—Soroca)

Sânt sate a căror legende ne duc spre trecutul îndepărtat și sbuciumat al Basarabiei. ex.

LEGENDA SATULUI OLIȘCANI—ORHEIU

După cum să știi din spusăli mai multor bătrâni și dela străbunei, o fost șters di pi fața pământului satul Seliștea pi vremea lui Ștefan-Șel-Mari, când Tătarii treșe di piști Nistru și jefue în nenumrate rânduri Moldova.

Și iaca așa o trecut odată Tătarii Nistru și dintri multili sate jefuite o fost și Săliștea pe cari o șă ars-o.

Domnu Ștefan-Șel-Mari îndată o grămădit oasti și-o pornit pi urmili lor. Din oastea lui mai fășeu parti și Orheeni, cari erau tari vitej.

Tătarii o fost întâmpinaț di oastea lui Ștefan-Șel-Mari la locu și să cheamă az Valea-Albă. Ii o fost bătut și alungaț piști Nistru.

Locu bătălii poartă numili unui viteaz și-o cădzut în bătălia asta: „Albu“ Valea Albului să află înspri partea di răsărit—miadzâ-dzâ a satului cumă-i aședzat az. **Olișcani.**

Și az să află o chiatră mari înșiptă în pământ și țani loc di hotar, nu diparti di două fântâni cari să chiamă „Fântâna Tabanilor“ înspri miadzâ-dzâ.

În vremea așeia Tătarii iș pusășă în gând să iei și Ștețuia, cari era o aparari împotriva lora. E poati ar fi fost luată di nu vine Domnu Ștefan-Șel-Mari cu noua oasti ca să alunji pi sălbații di Tătarii.

Ștețuia asta îi așezată pi vârful unui delușor (lângă jiaa lui Șarban) cari poartă numili az di „Reata Ștețuiei“

După și Tătarii o fost alungaț piști Nistru, Ștefan-Șel-Mari o luat drumu spri casă. El trecând pi lângă Săliștea din cari rămasășă numa șenușă, o dat poruncă gospodarilor diu cari mult luasă parti la bătălii, iar altă ieșășă din păduri, undi stasă ascunș ca să-ș facă din nou gospodării, da di data asta șeva mai

în sprî răsărit.

Numili noului sat o fost **Oleşca** după şel a nepoatii lui **Ştefan-Şel-Mari**.

Numili ista o fost multă vreme până s'o schimbat în aista di azi **Oleşcaul**.

Locu undi oamini arând o găsât osăminti esti inconjurat cu chietri. Sâ spuni dela străbunei că acolo o fost vechiu țăntirim a Săliştii.

Acolo sâ găsăsc și astădz niști oasă la v'o 2 metri adâșimi, vădzuti întâi di un gospodari din **Oleşcani**. Di mai multi ori, el o vădzut că în așel loc târdzâu noaptea ardi ca o comoară.

Această legendă e culeasă de D-I Șarban
răzăș din **Oleşcani**, dela bătrânul
Ilie Pelivan 97 ani și Toader
Grăjdianu — 92 ani.

LEGENDA SATULUI ȘESTAȘI-SOROCA.

Sâ spuni că pi vremea prădălnișunilor păgâni, când țara era supusă sâ înduri atâtea nelejiuri din partea sălbatișilor cari jăfue și arde în urmă tăt, în locu satului istuia era o păduri mari, iar satu era în altă parti pi moșăia Opreștilor. „Săliștea”, așăi sâ dzășe că era multi sălși.

Puhoiu di sălbatiși o trecut pi acolo jăfuind, da săteni di frică s'o ascuns în păduri. Ișă uniori di adușe di mâncari mai ales pentru copchii.

Da jafurile țâne mai multă vreme și ghieșă oamini n'o mai putut rabda di foamiti, o înșeput sâ sâ sfătui întri dâșă ca sâ iașă și cum le-a și norocu așă le-a și: că ari o vorbă țaranu: „ și țâ-i scris, în frunti țâ-i pus”. Și după cum era obișeu di a sâ sfătui cu și mai bătrâni, unu spuni.

— Sâ merjem frațalor c'om muri și noi și copchii noștri di foamiti. Da bătrâni le-o răspuns scurt și

cuprinzător: „Șaz și tași, fătu nieu!”

Și așa dila vorbili iestea: „șaz și tași” o luat numili satu „Șăstașii”.

Culeasă de Oprea Serafima cl. VI
dela Gherasâm Curcan
103 ani d u Șăstași.

Alte sate spun bătrânii că-și alegea baștină luând ca măsură o fugă de cal împrejurul unei moșii. (ex. Cociorveni).

(Despe legendele satelor, documentele răzășești și istorice voiu da o lucrare specială.)

TARTANU (PATARANIE)

Doi flăcăi s'o întăles să margă în târg să munșască și să-ș facă oleacă di parali. Ion era bun, drept și munșitori. Petrea era leneș și hiclean.

Când o ajuns prin șeli străinătăți, Ion s'o vârit slugă la un boeri și in trii ani o făcut parali buni. Petrea s'o ținut numa di șotii și după trii ani era mai sărac decât cum venisă. După și s'o împlinit sorocu, o pornit amândoi la drum, spri satul lora. Când s'o aflat în drumu mari, în niȚ'ocul câmpului, Petrea îl prindi pi Ion și-i dzăși să împartă banii cu dânsu. Ion nu vre că banii era munca luia și numa el pute să-i folosască. Atunși Petrea îl bati di moarti. Când să-ș dei sufletu, Ion o dzăs:

— „Doamni, Doamni, tâlhariu mă ușidi și niși n'am macar un martori. Pi câmpu pustiu să da dea dura un tartan, atunși Ion o dzăs:

— „Doamni, macar tartanu ista să-ni șii martori și și-o dat duhu.

Petrea o răs di dânsu, o luat banii din chimiri și o purșes la drum. Când o ajuns în satul lui, came-nii l-o întrebat undi-i Ion și el o dzăs că s'o prăpădit prin străini. I-o credzut. Petrea s'o gospodărit și-o luat nevastă și și-o făcut casă.

În satul lui treșe drept un bun gospodari și om di treabă. Într'o dzi s'e dus cu nevasta la iarmaroc. Cum treșe cu căruța pi câmp, un tartan sâ da dea dura, bătut di vânt.

Petrea când l-o vădzut, o'nșeput a râdi, pintrucă și-o adus aminti di vorbili lui Ion. Nevasta, văzându-l câ râdi așa dia serin, îl întreabă.

— „Diși râdz ?”

— „Iaca așa! ”

— „Cum așa?” și nu s'o lăsat până Petrea nu i-o spus tătă povestea. Nevasta o răs di ochii lui, di când o ajiuns în târg, răpidi o dat fuga la jandari și i-o spus. Jandarii l-o prins pi Petrea și l-o pus în ostrov, și așa Dumnedzău o făcut ca o buruiană să șii martori la faptili oaminilor.

Culeasă de Stavschi Ira cl. VIII
dela mătușa Natalița Lisnicu
dia Șipca—Orheiu

Avem o culegere bogată de folklor pe care încă
n'o putem publica din cauze materiale.

Prețul 10 lei.